

به نام یزدان پاک

درسنامه درسی شائز دهنم ادبیات فارسی پایه نهم

صفحه ۱۱۱

به هوش باش که ایران تو را پیام دهد / تو را پیام به صد عز و احترام دهد

معنی بیت: آگاه باش که ایران به تو پیام می دهد / پیامی با احترام و عزت بسیار می دهد.

تعداد جمله: به هوش باش / که ایران تو را پیام دهد / تو را پیام به صد عز و احترام دهد / ۳ جمله

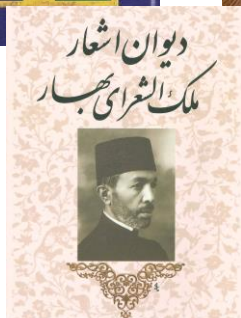
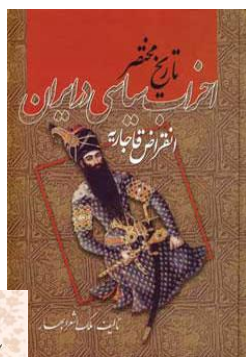
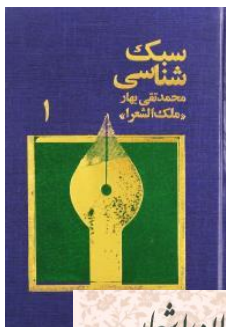
نکات و آرایه ها: «ر» در هر دو مصرع به معنی (به) و حرف اضافه است / تشخیص: پیام دادن ایران / مبالغه: صد عز و احترام: عزت و احترام بسیار / عز: به معنی عزت و سرفرازی / نهاد در «به هوش باش» ضمیر محذوف «تو» است / تو در دو مصرع «متمم» است / نهاد جمله های ۲ و ۳ (ایران)

نسیم صبح که بر سرزمین ما گذرد / ز خاک پاک نیاکان تو را سلام دهد

معنی بیت: وقتی باد خوش صبحگاهی بر سرزمین ما (ایران) بوزد از خاک کوی پدران پاک ما به تو سلام و درود می رساند.

تعداد جمله: نسیم صبح که بر سرزمین ما گذرد / ز خاک پاک نیاکان تو را سلام دهد / ۲ جمله

نکات و آرایه ها: مرععات نظیر (نسیم، صبح، می گذرد) / تشخیص: سلام دادن نسیم صبح / نیاکان: جمع نیا به معنی جدداد و پدران / «ر» در مصرع دوم به معنی «به» و حرف اضافه است. / نهاد هر دو جمله «نسیم صبح» است. / بیت سه متمم دارد (سرزمین ما، خاک پاک نیاکان، تو)

بهار، محمد تقی: «میرزا تقی خان» متخلص به «بهار» در سال ۱۲۶۶ هـ. ش در مشهد به دنیا آمد. او تحصیلات مقدماتی را نزد پدر فراگرفت و از مکتب ادیب نیشابوری نیز بهره مند شد. بهار از کودکی شعر می سرود. نخستین اشعار سیاسی و اجتماعی خود را در روزنامه خراسان به چاپ رسانید. او دوران زندگی خود را به مطالعه، تدریس، پژوهش و مبارزه با حکومت ظالم زمان خود گذراند و در سال (۱۳۳۰ هـ. ش) از دنیا رفت. برخی از آثار بهار عبارتند از: سبک شناسی، تاریخ احزاب سیاسی و...

امیرحسین علی زاده دبیر ادبیات دبیرستان غیردولتی دارالفنون فسا

چون چراغ لاله سوزم در خیابان شما / ای جوانان عجم جان من و جان شما

معنی بیت: مانند چراغ لاله در خیابان‌های شما در سوز و گداز (نورافشانی و روشنگری) هستم. ای جوانان ایرانی، مگر شما مرا دریابید.

تعداد جمله: چون چراغ لاله سوزم در خیابان شما / ای جوانان عجم / جان من و جان شما / ۳ جمله

آرایه: تشبیه: من (شاعر) مشبه، چراغ لاله (مشبه به)، چون (ادات تشبیه)، می سوزم (وجه شبه) / در طول بیت، به جهت تکرار «ج، چ» نغمه حروف یا واج آرایبی ایجاد شده است. / عجم: ۱ - غیر عرب ۲ - ایرانی (خصوصاً).

در باره ی **چراغ لاله** یاد آور می شوم که چراغ لاله نام چراغ هایی است که در پاکستان وجود دارد و چون به صورت لاله ای است به چراغ لاله معروف است و اضافه ی و این یک اضافه ی توضیحی است.

درباره ی خیابان شایان گفتن است که مردم پاکستان به راهی که دوطرفش درخت باشد خیابان گویند هم چنان که در ایران به آن چهار باغ گویند. خیابان: جاده، راه عریض و هموار در شهر که مردم از آن عبور کنند و اطراف آن مغازه یا خانه باشد.

حلقه گرد من زنید ای پیکران آب و گل / آتشی در سینه دارم از نیاکان شما

معنی بیت: ای آفریدگان از آب و گل (انسانها)، از پدران شما آتشی در دل من است. گرد من جمع شوید تا آن را فرو نشانم.

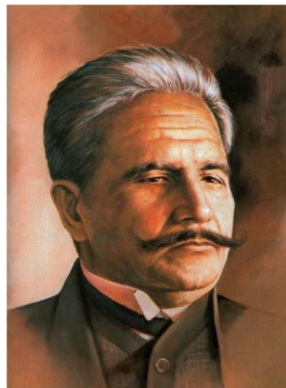
تعداد جمله: حلقه گرد من زنید / ای پیکران آب و گل / آتشی در سینه دارم از نیاکان شما / ۳ جمله

آرایه: گرد چیزی حلقه زدن: کنایه از دور چیزی جمع شدن / پیکران آب و گل: آفریدگان از آب و خاک، استعاره از انسانها / آتشی در سینه دارم: کنایه از درد و ناراحتی در دل داشتن / آب و گل و آتش: سه عنصر از عناصر پیدایش جهان. مراعات نظیر دارند. / آتش: استعاره از درد و ناراحتی / نیاکان: اجداد، پدران. (جمع کلمه نیا)

آثار

نالهٔ بنیم نخستین اثر اقبال بود.

- علم‌الافتصاد: نخستین کتاب دربارهٔ اقتصاد به زبان اردو، چاپ ۱۹۰۲ در لاهور.
- تاریخ هند
- اسرار خودی (منظوم، فارسی)
- رموز بیخودی (منظوم، فارسی)
- پیام مشرق (منظوم، فارسی)
- بانگ درا (منظوم، اردو)
- زبور عجم (منظوم، فارسی)
- جاویدنامه (منظوم، فارسی)
- بس چه باید کرد ای اقوام شرق (منظوم، فارسی)
- احیای فکر دینی در اسلام (انگلیسی)
- توسعهٔ (سیر) حکمت در ایران (انگلیسی)
- مثنوی مسافر
- بال جبرئیل
- ضرب کلم
- ارمغان حجاز
- بادانست‌های پراکنده

اقبال لاهوری: محمد اقبال لاهوری

(۱۳۱۶-۱۲۵۰ ه.ش) متفکر انقلابی و شاعر آزاداندیش پاکستانی است. وی علاقه و ارادت ویژه‌ای به «مثنوی مولوی» داشت و به دو زبان فارسی و اردو شعر می‌سرود. اقبال در استقلال پاکستان نقش مهمی داشته است. کلیات اشعار فارسی اقبال در ایران نیز بارها به چاپ رسیده است.

پیش از هر چیز برای آرزو مندم که به خوبی‌ها عشق بوری
و نیکان و نیکویی‌ها نیز به تو روی بیاورند.

بیش از هر چیزی برای تو آرزو می‌کنم که عاشق خوبی‌ها و نیکی‌ها
شوی و انسان‌های نیک و خوبی‌ها به سوی تو سرازیر شوند.

آرزو دارم دوستانی داشته باشی،
برخی نادوست و برخی دوست‌دار
که دست کم، یکی در جمعشان
مورد اعتمادت باشد.

آرزو می‌کنم دوستانی داشته باشی که تعدادی از آنها دوست غیر واقعی
و تعدادی دیگر واقعی و شایست باشند تا حداقل یک نفر از این دو گروه
مورد اعتماد تو باشد.

چون زندگی بدین گونه است،
برایت آرزو مندم که دشمن نیز داشته باشی،
نه کم و نه زیاد، درست به اندازه،
تا گاهی باورهایت را مورد پرسش قرار دهند،
که دست کم یکی از آنها اعتراضش، به حق باشد،
تا زیاده به خودت غره نشوی.

زیرا زندگی نیز همین طور و بر همین روش است،
امیدوارم که دشمن هم داشته باشی، نه کم و نه زیاد،
دقیقاً به یک اندازه، تا گاهی اوقات تو را نقد کنند
و رفتارهای تو را بسنجند، که حداقل یکی از آنها نقد
و اعتراض حقیقی و منطقی باشد،
تا بیش از اندازه به خودت مغرور نشوی.

غره: مغرور - باور: عقیده و نظر / به حق: حقیقی، واقعی

هم چنین، برای آرزو مندم صبور باشی
نه با کسانی که اشتباهات کوچک می‌کنند
که این کار ساده‌ای است
بلکه با کسانی که اشتباهات بزرگ می‌کنند.

همچنین برای آرزو مندم صبور باشی،
نه با کسانی که اشتباهات کوچک می‌کنند
که این کار خیلی آسان است بلکه صبر
در مقابل کسانی که اشتباهاتشان بزرگ است.

صبور: شکیا

امیرحسین علی زاده دبیر ادبیات دبیرستان غیردولتی دارالفنون فسا

امیدوارم به پرنده‌ای دانه بدهی و به آواز مرغ سحری گوش کنی
وقتی که آواز سحرگاهی‌اش را سرمی‌دهد.
چرا که از این راه
احساسی زیبا خواهی یافت، به رایگان.

آرزو دارم به پرنده‌ای دانه بدهی و هنگامی که مرغ سحرگاهی (بلبل)
آواز سحرگاهی‌اش را سرمی‌دهد به آوازش گوش کنی زیرا با این کار (روش)
به رایگان و آسانی احساس زیبا و خوبی پیدا خواهی کرد.

مرغ سحر: بلبل، هزارستان / مرغ: پرنده

امیدوارم که دانه‌ای هم بر خاک بیفشانی،
هر چند خرد بوده باشد
و با رویدش همراه شوی
تا دریایی چقدر زندگی در یک درخت جریان دارد.

امیدوارم که دانه‌ای هم در زمین بکاری، هر چند که بسیار کوچک باشد
و با رشد و بزرگ شدن آن همراه شوی تا ببینی و بفهمی که به فرمان و
قدرت خداوند چقدر زندگی در وجود یک درخت جاری است.

بیفشانی: بکاری / خرد: کوچک

آرزومندم اگر به پول و ثروتی رسیدی،
آن را پیش رویت بگذاری و بگویی:
این دارایی من است.
فقط برای اینکه آشکار شود که امتان ارباب دیگری است!
آری، پول، ارباب بدی است؛ اما خدمتگزار خوبی است.

آرزو می‌کنم که اگر به پول و ثروت دست پیدا کردی آن را جلوی خود بگذاری
و بگویی این تمام ثروت من است تا معلوم شود که کدام یکی صاحب و حاکم
دیگری است، بله اگر پول بر انسان حاکم شود صاحب بسیاری بدی خواهد بود
ولی اگر بخواهد در خدمت انسان باشد، غلام خوبی است.

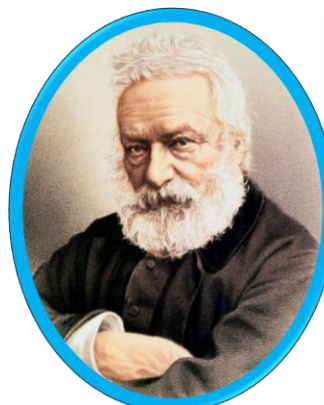
ارباب و خدمتگزار (متضاد) / آری: قید تأیید

و در پایان برایت ای مهربان، آرزومندم
همواره دوستی خوب و یکدل داشته باشی
تا اگر فردا آزاده شدی یا پس فردا شادمان گشتی،
با هم از عشق سخن بگوئید و دوباره شکوفا شوید.

و ای مهربان، در پایان برایت آرزو می‌کنم همیشه یک دوست خوب و همدل
داشته باشی تا اگر در آینده در تنگناها و شادی‌های زندگی قرار گرفتی، با یکدیگر
از دوست داشتن سخن بگوئید و بالنده و شکوفا شوید.

یکدل: کنایه از صمیمی / فردا، پس فردا: مجاز کل به جزء /

آزرده و شادمان (متضاد آینده) / آزرده: ناراحت

هوگو، ویکتور: (۱۸۸۵-۱۸۰۲م) مشهورترین
شاعر رمانتیک قرن نوزدهم فرانسه است و در
ردیف بزرگ‌ترین گویندگان و ادبای اجتماعی
جهان است. وی مردی آزادمش و آزادی‌خواه و
طرفدار جدی اصلاحات اجتماعی به نفع طبقات
محروم و رنجبر بود. مهم‌ترین آثار او عبارت‌اند
از: «بینوایان»، «گوزپشت نتردام»، «مردی که
می‌خندد» و...

- ۱ چرا شاعر می‌گوید: انسان باید دشمن هم داشته باشد؟
دوستان همواره سعی می‌کنند که یکدیگر را تایید کنند و همین تایید و تصدیق دوستانه سبب می‌شود که خیلی از ایرادها و نقایص فرد پنهان بماند، اما دشمنان به هر دلیل نکاتی را یادآوری می‌کنند که سبب می‌شود غرور کاذب فرد شکسته شده و متوجه نقایص خود شود و در صدد رفع عیب‌هایش برآید.
- ۲ چرا پول، ارباب بدی است ولی خدمتگزار خوبی است؟
زیرا اگر ثروت و پول بر انسان حاکم باشد، آگاهی و معرفت را از انسان خواهد گرفت و انسان را به هر سمت و سویی خواهد کشاند، انسان باید پول و ثروت را در اختیار خود بگیرد و در جهت خوب و مثبت به کار بندد و حاکم و فرمانروای پول خود باشد.
- ۳ اگر شما به جای شاعر بودید، برای دوستانتان چه آرزوهای دیگری داشتید؟
آرزو می‌کردم همیشه سلامت باشند و بیماری هیچ گاه به سراغشان نیاید.
آرزو می‌کردم قبل از مرگشان آقا امام زمان (عج) ظهور کند.
آرزو می‌کردم عاقبت به خیر شوند و...

واژه‌سازی

به ساخت کلمه‌های زیر، در هر ردیف توجه کنید:

الف	گل - آب - دبیر - سواد
ب	گلدان - آبی - دبیرستان - بی‌سواد
پ	گلبرگ - آب انبار - دبیرخانه - سوادآموز

همان گونه که می‌بینید، واژه‌های ردیف «الف»، کلمه‌هایی هستند که از یک بخش، ساخته شده‌اند و معنی مستقل و روشنی دارند و نمی‌توان آنها را به اجزایی، بخش کرد؛ این کلمه‌ها را از نظر ساخت «ساده» می‌نامند.

کلمه‌های ردیف «ب»، واژه‌هایی هستند که از یک بخش معنادار و یک جزء وندی (پیشوند و پسوند) تشکیل شده‌اند، به این دسته از واژه‌ها از نظر ساخت «وندی» می‌گویند.

واژه‌های ردیف «پ»، کلمه‌هایی هستند که از دو یا چند بخش مستقل و معنادار ساخته شده‌اند. این گونه واژه‌ها را «مرکب» می‌نامند.

ساده	وندی	مرکب
گل	گلزار	گلخانه

انواع کلمات از نظر ساختمان

- ۱- ساده: اسمی که فقط از یک جزء معنادار ساخته شده باشد مانند: گوسفند، خانه، فرهنگ
۲- غیر ساده: اسمی که بیش از یک جزء معنا دار دارد و می توانیم آنها را به دو یا چند بخش تقسیم کنیم
مانند: کتاب خانه، قلم تراش، کارکرد

انواع کلمات غیر ساده

مشتق (وندی): کلمه ای که در ساختمان آن یک جزء معنادار و یک جزء بی معنی اما معناساز (معنی کلمه را عوض می کند) وجود داشته باشد مثل: دانش = دان (بن مضارع) + ـش (پسوند) باهنر = با (پیشوند) + هنر (اسم)

مرکب: کلماتی که از دو یا چند جز معنی دار تشکیل شده اند

مانند: سربازخانه = سر (اسم) + باز (بن مضارع) + خانه (اسم) آشپز = آش (اسم) + پز (بن مضارع)
مشتق-مرکب (وندی مرکب): کلماتی که حداقل دو جز معنی دار و یک یا چند جز معنا ساز (وند) داشته باشند.
مانند: دانش آموز = دان (بن مضارع) + ـش (پسوند) + آموز (بن مضارع)

کلمات غیر ساده دیگر: جمع سالم فارسی: کتاب ها، درختان صفت های سنجشی: خوبتر، خوبترین
تذکر: این کلمات جزو کلمات مشتق، مرکب یا مشتق - مرکب محسوب نمی شوند

تفیه کننده: امیرحسین علی زاده دبیر ادبیات دبیرستان غیردولتی دارالفنون فسا <http://shamimfasa.blogfa.com>

۱ درباره مهم ترین و زیباترین نکته درس گفت و گو کنید.

دو مورد از زیباترین جملات درس را می توان به نکاتی که درباره پول و ثروت و انسان و این که کدام یک ارباب دیگری باشد بهتر است و آرزومندی داشتن دشمن برای دوست اشاره کرد.

۲ درباره سه آرزوی خود و راه رسیدن به آنها، گفت و گو کنید.

هر کدام آرزوی خود را مطرح کرده و سپس راه حل های رسیدن به آرزو را بررسی کنید به نظرات هم احترام بگذارید و به همه فرصت بیان آرزوها را بدهید.
برای مثال:

آرزوی ظهور آقا امام زمان (عج) = فرستادن صلوات و آماده سازی مقدمات ظهور با گناه نکردن

آرزوی داشتن شغل مناسب در آینده = برنامه ریزی و خواندن درس و توکل به خداوند و...

۱ برای هر واژه، دو هم‌خانواده بنویسید و در جدول قرار دهید.

غره	مغرور	غرور
اعتماد	معتمد	عمد
احساس	حس	محسوس
اعتراض	معارض	عارضه

۲ یکی از بندهای درس را که بیشتر می‌پسندید انتخاب کنید و دلیل انتخاب خود را توضیح دهید.

همچنین، برای آرزومند صبور باشی نه با کسانی که اشتباهات کوچک می‌کنند که این کار ساده‌ای است بلکه با کسانی که اشتباهات بزرگ می‌کنند. دلیل انتخاب: به خاطر اینکه به شخصیت انسان شکل دیگری می‌دهد و روحیه گذشت را تقویت می‌کند.

۳ ساخت هر واژه را مشخص کنید.

پرنده، دشمن، خدمتگزار، هواپیما، سردبیر، راه‌آهن، تعمیرگاه، نی‌زار، آبراه، فکر، ساده، آرزومند

ساده	وندی	مرکب
دشمن	پرنده	هواپیما
فکر	تعمیرگاه	خدمتگزار
ساده	نی‌زار	سردبیر
	آرزومند	راه‌آهن
		آبراه

سربلند و پیروز باشید – علی زاده